

SAMEN ROND KERST

Een wandeling langs door het kerstverhaal
geïnspireerde kunst in Sint-Truiden

Kerststal uit Portugal, vervaardigd door Misterio

Collectie Wilmots-Cools

SAMEN ROND KERST - KERSTSTALLENTENTOONSTELLING

Van zaterdag, 9.12.2023 tot zondag, 7.01.2024 kun je in het museum 'DE MINDERE' een speciale kersttentoonstelling bezoeken. Vele unieke stukken worden tentoongesteld. Je wordt ondergedompeld in het verhaal van Kerstmis en de boodschap van vrede. Je maakt kennis met kerstgebruiken uit de franciscaanse kloosters.

De kerststallententoonstelling werd opgesteld en georganiseerd i.s.m. vzw Federatie van Vlaamse Kerststallenvrienden "Stella Duce", de collectie Wilmots-Cools en de verzameling van pater- kapucijn Dominiek. Nieuw werk van de leerlingen van de academie Haspengouw en de Koninklijke Kunstkring worden gecombineerd met stukken uit franciscaanse kloosters en privécollecties.

EEN WANDELING LANGS DOOR HET KERSTVERHAAL GEINSPIREERDE KUNST

Wij nemen je mee op een tocht langs locaties waar je schilderijen, glasramen, beelden... kunt ontdekken, die het kerstgebeuren als thema hebben.

De brochure is bedoeld als gids en geeft enige achtergrondinformatie.

GEBOORTEVERHALEN VAN JEZUS IN DE BIJBEL

In de 'kindheidsevangelies' lezen we het verhaal over de geboorte van Jezus, over de gebeurtenissen die daaraan voorafgingen en over zijn kindertijd. Alleen de evangelisten Matteus en Lucas brengen het verhaal:

- Matteus: hoofdstuk 1,1 tot 2,23.
- Lucas: hoofdstuk 1,5 tot 2,52.

In het evangelie van Marcus en Johannes komt deze fase uit het leven van Jezus niet ter sprake. Talrijke gebeurtenissen tijdens de kindertijd van Jezus werden ons bovendien overgeleverd via de zogenoemde apocriefe evangelies, zoals het 'Proto-evangelie van Jakobus'. Noch de canonieke evangelies, noch de apocriefe teksten mogen we beschouwen als een historische biografie.

Alle auteurs verkondigen dat Jezus 'de zoon van God' is van bij zijn geboorte en zelfs vanaf de zwangerschap van Maria. De verhalen moeten dan ook worden gelezen als illustraties van dit theologisch standpunt. Het valt ook op dat er in bijna elke episode wordt verwezen naar profetische teksten uit het Oude Testament. De auteurs interpreteerden deze teksten als voorspellingen over de geboorte van 'de zoon van God'.

- Jesaja 7,14: "Zie, de maagd zal zwanger worden en een zoon baren, en ze zullen hem de naam Immanuel geven, wat betekent 'God met ons'."
- Micha 5,1-4: "Uit jou, Betlehem in Efrata....komt iemand voort die voor mij over Israël zal heersen".

O.L.VROUW-KERK(Grote Markt)

I. DE MARIAKAPEL

De kroning van Maria in de hemel

1872

Onderaan kersttafereel in medaillon

1. HET GLASRAAM

Vijf registers (van boven naar beneden) tonen telkens 3 scènes uit het leven van Maria. Zoals in een stripverhaal geeft een Latijns onderschrift een bondig commentaar op het tafereel. Tussen iedere scène staan telkens 2 profeten (Hun 19de-eeuwse Latijnse naam vertaalden we door de modern gangbare naam).

Register I

- scène 1: een engel kondigt aan Joachim de geboorte van Maria aan.
"Joachim autem precabatur in monte" (Joachim echter bad op een berg)
- de profeten Mozes (met de 10 geboden) en David (met de harp)
- scène 2: Joachim, de vader van Maria, en Anna, de moeder, ontmoeten elkaar aan de gouden poort: "O par beatum Joachim et Anna" (O gelukkig echtpaar J. en A.)
- de profeten Elia en Elisa
- scène 3:geboorte van Maria:"Regali ex progenie,Maria exorta refulget"
(Gesproten uit een koninklijk geslacht,schittert Maria)

Register II

- scène 1: Maria wordt naar de tempel geleid : "Maria ad templum adducitur"
- de profeten Jesaja en Jeremia
- scène 2:huwelijk van Maria en Jozef: "Cum esset desponsat Maria Joseph"
(Hoewel Maria verloofd was met Jozef)
- de profeten Baruch en Ezechiël
- scène 3: boodschap van de engel: "Ave gratia plena" (wees gegroet, vol van genade)

Register III

- scène 1:Maria bezoekt haar nicht Elizabeth:
"Benedicta tu inter mulieres"
(Gezegend zijt gij onder de vrouwen)
- de profeten Zacharia
- scène 2: de geboorte : "et verbum carum factum est" (en het woord is vlees geworden)
- de profeten Joel en Amos
- scène 3: aanbidding van de koningen: "Et magno magi munera obtulerunt" (van ganser harte boden de magiërs geschenken aan)

Register IV

- scène 1: de vlucht naar Egypte: "Et secessit in Aegyptum"
- de profeten Jona en Obadja
- scène 2: Maria vindt Jezus na 3 dagen terug in de tempel: "Post triduum invenerunt Jesum in templo"
- de profeten Micha en Nahum
- scène 3: Maria onder het kruis; een zwaard doorboort haar hart: "stabat mater juxta crucem dolorosa" (bedroefd stond de moeder onder het kruis)

Register V

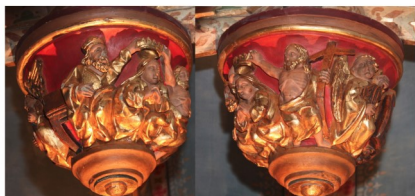
- scène 1: Maria bij het graf: "attendite et videte dolorum meum" (aanschouw en zie de smart die mij werd aangedaan)
- de profeten Habakuk en Sefanja
- scène 2: Maria wordt opgenomen in de hemel: "Assumpta est Maria in caelum".
- de profeten Haggai en Zacharias
- scène 3: de kroning van Maria: "Exultata est super choros angelorum" (zij is verheven boven de engelenkoren)

2. DE SLUITSTENEN

Ook op deze stenen zijn taferelen uit het leven van Maria afgebeeld. Een steen vermeldt als datum 1542.

A. De sluitstenen van het gewelf zijn geïnspireerd door apocriefe geschriften en stellen verhalen voor zoals verteld in de 'Legenda Aurea' van Jacobus de Voragine.

- de middelste steen: Maria bezoekt op 3-jarige leeftijd de tempel;
- zijde kerkraam: de biddende Maria vergeet het etensuur en wordt gevoed door een engel;
- zijde altaar: de ontmoeting van Joachim en Anna aan de gouden poort
- zijde muurschildering: huwelijk van Maria en Jozef
- zijde linkerzijbeuk: de begrafenis van Maria

B. De sluitstenen die de gewelfribben opvangen, tonen taferelen uit het evangelie.

a) bij het binnentreden van de kapel:

- links: de boodschap aan Maria;
- rechts: de aanbidding van de wijzen;

b) aan de marktzijde:

- links: de vlucht naar Egypte
- rechts: de geboorte van Jezus

3. DE GRISAILLES

Rondom de muurschildering "de kroning van Maria als hemelkoningin" zien we grisailles of grauw-schilderingen die de 15 geheimen of mysteries van de rozenkrans voorstellen. Van rechts beneden en in wijzerzin staan achtereenvolgend de 5 blijde, de 5 droevige en de 5 glorierijke mysteries. Tijdens het bidden van de rozenkrans (= 15 x 10 wees-gegroetjes) worden deze geheimen overwogen. De 5 blijde geheimen staan in het teken van het kerstgebeuren en de kindertijd van Jezus.

- 1.de boodschap van de engel Gabriel:Lucas1,26-38
- 2.Maria bezoekt haar nicht Elizabeth:Lucas 1,39-56
- 3.De geboorte:Lucas2,1-19
- 4.De opdracht van Jezus in de tempel:Lucas 2,22-35
- 5.Na drie dagen wordt Jezus teruggevonden:Lucas2,41-52

Bij het bidden van een beschouwende rozenkrans wordt er voor ieder weesgegroetje een korte bezinning uitgesproken. Wie de volledige rozenkrans bidt, heeft aldus alle evangelieteksten overlopen.

Exemplarisch geven we de bezinningen bij tientje 3,de geboorte:

- Maria heeft gebaard en zij is maagd gebleven
- Maria heeft Jezus in een stal gebaard en in doeken gewonden
- Maria heeft Jezus met veel liefde en bewondering aanschouwd
- Maria heeft Jezus omhelsd en aan haar hart gedrukt.
- Maria heeft Jezus aan haar heilige borst gevoed
- Maria heeft Jezus in een krib gelegd

- Jezus lag op hooi en stro, tussen os en ezel
- De engelen zongen: "Glorie zij God in de hoge, op aarde vrede aan de mensen van goede wil
- De herders zijn het kind komen bezoeken
- De Wijzen zijn het kind komen aanbidden en hebben hun giften geofferd.

II. HET HOOFDALTAAR.

Dit neogotisch altaar werd gebeiteld uit Franse steen van Caen in het atelier van de gebroeders Blanchard (Gent), naar een ontwerp van architect J. B. Bethune (1821-1894). Onderaan zien we o.a.:

1. de boodschap van de engel aan Joachim.
2. Anna op het kraambed en de geboorte van Maria.
3. Maria wordt naar de tempel gebracht.

De bovenste taferelen beelden o.m. uit:

1. De boodschap van de engel aan Maria (Lucas 1,26-38)
2. De toewijding van Jezus in de tempel en de ontmoeting met Simeon, een rechtvaardig en vroom man, en met de hoogbejaarde profetes Hanna (Lucas 2,22-40)

Het verhaal van Joachim en Anna

Sint Joachim en Sint Anna zijn volgens de katholieke, orthodoxe, anglicaanse traditie de ouders van Maria en dus de grootouders van Jezus. Zij worden voor het eerst genoemd in het proto-evangelie van Jacobus, een van de apocriefe boeken van het Nieuwe Testament. De Katholieke Kerk gedenkt beide heiligen op 26 juli, daags na het apostelfeest van Jacobus de Meerdere.

Veertig dagen vasten

Volgens het Proto-Evangelie van Jacobus zou Joachim een vrome en welvarende man zijn uit het Huis van David. Hij was getrouwd met Anna. Zij hadden geen kinderen. Hij zou regelmatig hebben geschonken aan de armen en geofferd in de Tempel. Op zekere dag toog hij opnieuw naar de Tempel om te offeren. De priester evenwel stuurde hem terug omdat "hij geen nageslacht voortgebracht had in Israël". Hierop zou Joachim zich met zijn kudde hebben teruggetrokken in de woestijn waar hij veertig dagen vastte. Zijn vrouw Anna meende dat Joachim om het leven was gekomen.

Klaagzang van Anna

Terwijl Joachim zich terugtrok in de woestijn, gaf Anna zich over aan weeklaag nu zij naar zij dacht - weduwe geworden was, en kinderloos zou sterven. Zij sprak volgens Jacobus de woorden:

Wee mij, wie heeft mij verwekt
en welke schoot heeft mij gebaard?

Want ik ben een vervloeking geworden in de ogen van de kinderen van Israël,
zij hebben mij bespot en uit de tempel van de Heer weggehoond,

Wee mij, met wie ben ik te vergelijken?
Niet ben ik te vergelijken met de vogels des hemels,
want ook de vogels des hemels zijn vruchtbaar voor U, Heer
Wee mij, met wie ben ik te vergelijken?
Niet ben ik te vergelijken met de dieren van de aarde,
want ook de dieren van de aarde zijn vruchtbaar voor U, Heer

Wee mij, met wie ben ik te vergelijken?
Niet ben ik te vergelijken met deze wateren,
want ook deze wateren zijn vruchtbaar voor U, Heer. '
Wee mij, met wie ben ik te vergelijken? '
Niet ben ik te vergelijken met deze aarde,
want ook deze aarde brengt haar vruchten voort in haar seizoenen en prijst U, Heer!

Verschijsning van engelen

Meteen hierop verscheen een engel aan Anna, die haar zei dat God haar gebeden had verhoord en dat zij een kind ter wereld zou brengen "waarover op heel de bewoonde wereld zal worden gesproken". Anna beloofde terstond het kind "als gave af te staan aan de Heer, mijn God, en het zal Hem zijn leven lang dienen". Terzelfder tijd werd ook

Joachim door een engel ingelicht over zijn aanstaand vaderschap, waarop hij terugkeerde naar Anna. Negen maanden later werd een meisje geboren dat zij Maria noemden. In de Katholieke Kerk wordt dat gevierd op Maria Geboorte (8 september).

Gouden poort

Volgens het proto-evangelie van Jacobus keerde Joachim na het visioen van de engel terug naar zijn eigen huis, waar Anna hem in de deuropening opwachtte. Een andere, bekendere versie wil dat Joachim zich na de openbaring van de engel, en op diens aanwijzingen, vervoegde bij de Gouden Poort van Jeruzalem. Daar zou hij zich verenigd hebben met zijn echtgenote. Deze versie van het verhaal komt voor in de legenda Aurea ('Gouden Legenden'), een grote verzameling heiligenlevens die in het begin van de dertiende eeuw werd samengesteld door de dominicaan Jacobus de Voragine. De scene van Joachim en Anna bij de Gouden Poort is door verschillende kunstenaars uitgebeeld, onder wie Giotto.

Maria Presentatie

Als beloofd besloten Joachim en Anna hun enig kind "af te staan aan de Heer". Toen het meisje drie jaar oud was, brachten zij haar naar de Tempel. De daarop volgende gebeurtenissen, worden door Jacobus als volgt beschreven: En de priester ontving haar en nadat hij haar gekust had zegende hij haar met de woorden: "De Heer heeft uw naam groot gemaakt onder alle geslachten. In u zal de Heer in de laatste dagen zijn verlossing aan de kinderen van Israël openbaren." En hij zette haar op de derde tree van het altaar en de Heer God deed genade op haar neerdalen en zij danste op haar voetjes en het hele huis Israël kreeg haar lief. En haar ouders vertrokken weer, vol verwondering, en zij loofden de almachtige God, omdat het kind zich niet had omgekeerd. En Maria bleef in de tempel van de Heer als een pikkende duif en zij ontving voedsel uit de hand van een engel. Deze gebeurtenis wordt Maria Presentatie genoemd. De Kerk gedrenkt de opdracht van Maria in de Tempel op 21 november.

Drie huwelijken

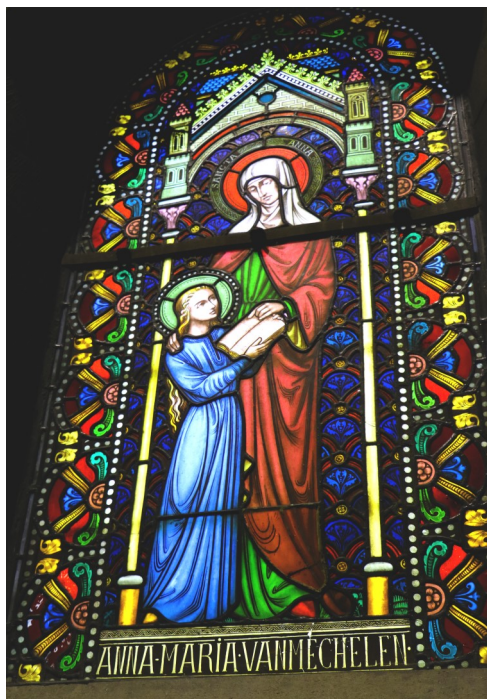
Op haar twaalfde wordt Maria uitgehuwelijkt aan Jozef, waarna ze de moeder van Jezus zou worden. Hoe het verder gaat met Joachim en Anna vermeldt het proto-evangelie van Jacobus niet. In de Legenda Aurea wordt nog wel allerlei opmerkelijks verhaald over Anna. Zo zou zij, na de dood van Joachim, nog twee keer getrouwd zijn. Eerst met een zekere Kleopas, die de broer was van haar schoonzoon Jozef. Met hem kreeg ze ook een dochter die eveneens Maria werd genoemd. Die zou de moeder worden van onder

meer Jacobus de Mindere. Een derde keer trouwde Anna volgens de 'Gouden Legenden' met Salome. Uit dit huwelijk kwam weer een dochter voort die ook de naam Maria kreeg. Deze Maria zou trouwen met Zebedeüs en de moeder worden van Jacobus de Meerdere en Johannes de Evangelist.

Gedachtenis

De Katholieke Kerk gedenkt Joachim en Anna op 26 juli.

Op twee glasramen in de Sint-Maartenkerk zijn Anna en Joachim afgebeeld (vooraan linkerzijbeuk). Joachim draagt een lam, een verwijzing naar zijn door de tempelpriester geweigerd offer. Anna heeft een boek in de hand en leert Maria lezen. In de Sint-Gangulfuskerk staat een mooi houten beeld van Anna.

Sint Anna te Drieën

Aan het einde van de Middeleeuwen werd de devotie tot Sint Anna in het Rijnland en in de Nederlanden bijzonder populair. Dit resulteerde onder meer in een grote hoeveelheid beelden en schilderijen waarop Anna, Maria en Jezus stonden afgebeeld. Vaak zo dat Maria die Jezus op schoot hield, zelf op schoot zat bij haar moeder. Deze beeltenissen worden 'Sint Anna te Drieën' genoemd.

In Sint-Truiden vinden we mooie 'Sint-Anna-te-Drieën' in de St.-Maartenkerk (zijaltaar vooraan links en in de O.L.V.-kerk (zijbeuk links)

III. DE SCHATKAMER

1. Mooie beelden uit het atelier van de Nederlandse beeldhouwers Michel Hoeken, Cornelis Janssen en Gerard Jansen zijn te bewonderen in de schatkamer en het archief van de O.L.V.-kerk. Deze beeldhouwers (19de -begin 20ste eeuw) hadden hun atelier in de Koestraat, nu Schepen De Jonghstraat; later verhuisden zij naar het St.-Gangulfusplein. Zij waren specialisten in het maken van kerkmeubilair in neogotische stijl. De 6 gepolychromeerde houten beelden stellen episodes voor uit het leven van Maria: de boodschap van de engel, het bezoek van Maria aan haar nicht Elizabeth, de geboorte, de vlucht naar Egypte, Jozef en Jezus als timmerlieden, de stervende Jozef. De beelden zijn afkomstig uit het klooster van de Ursulinen.

020.1 Annunciatie

020.2 Visitatie

020.3 Geboorte

020.4 Vlucht naar Egypte

020.5 Timmerman Jozef en Jezus

020.6 De stervende Jozef

Mogelijk atelier: Hoecke en Janssens - Hout, gepolychromeerd - 19de eeuw - Neogotisch
Herkomst: klooster zusters Ursulinen Sint-Truiden, schenking aan KF O.L.V.

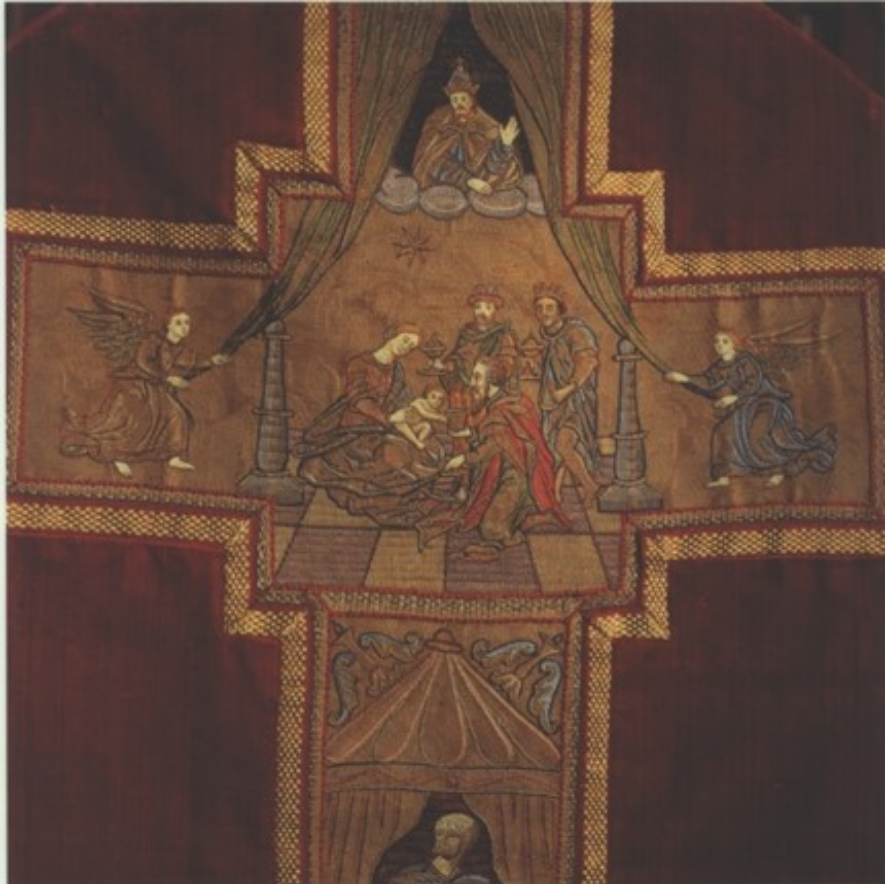
2. Een ander pronkstuk is een 17de eeuwse kelk, die oorspronkelijk werd gebruikt in de St.-Gangulfuskerk. Op de voet staan 3 kersttaferelen: de boodschap van de engel, het bezoek van Maria en de geboorte.

*Kelk: verguld koper 17de eeuwse
Sint-Gangulfuskerk*

3. Op het hart van een renaissance kazuifel (2de helft 16de-begin 17de eeuw) toont een borduurwerk onder een zegenende God de aanbidding van de wijzen. Twee engelen openen een gordijn om de toeschouwer een zicht op het gebeuren te bieden. Het borduursel werd uitgevoerd met veelkleurige zijde en metaaldraad.

Borduurwerk, tweede helft 16de - begin 17de eeuw
Herkomst: Begijnhofkerk, Sint-Truiden

IV. SCHILDERIJEN MET ALS THEMA HET KERSTGEBEUREN.

1. In de Sint -Jacobuskerk van Schurhoven hangt boven het altaar in het hoogkoor een schilderij waarop de geboorte is afgebeeld.

Schilder anoniem - Vlaamse School (1650-1700)

2. In het rechtertransept van de Sint-Maartenkerk hangen twee schilderijen:
een moderne triptiek (2de helft 20ste E.), die oorspronkelijk was bestemd voor het Sint-Anna ziekenhuis (nu verdwenen) of het klooster van de zusters Augustinessen. In dezelfde dwarsbeuk hangt een tamelijk donker schilderij: "De boodschap van de engel Gabriel aan Maria".

3. In de dekenij (Plankstraat 16) hangen verschillende schilderijen die het kerstgebeuren als thema hebben. Deze schilderijen zijn in bruikleen gegeven door de vzw 'Vrienden van het begijnhof'.
- een paar schilderijen tonen de 'aanbidding van de wijzen'
waarschijnlijke herkomst: Antwerpse school - 17de eeuw.

Olieverf op doek
anoniem, Antwerpse school ?
Herkomst: vzw De Vrienden van het Begijnhof, Fonds Govaerts

Olieverf op doek
1690-1699 Einde 17^{de}
Anoniem
herkomst: Begijnhofkerk, St.-Truiden, vzw De Vrienden van het Begijnhof.

- andere schilderijen hebben 'de geboorte' als thema. Zij dateren uit de 16/17de eeuw waarschijnlijk omgeving Frans Francken II.

Olieverf op doek
 1570-1670 16de-17^{de}
 Renaissance
 Anoniem
 herkomst:
 Begijnhofkerk, St.-Truiden,
 vzw De Vrienden van het Begijnhof.

Doek
 1680-1720
 Anoniem
 herkomst:
 Begijnhofkerk, St.-Truiden,
 vzw De Vrienden van het Begijnhof.

Olieverf op hout

1600-1640

Maniëristisch

Productiecentrum: Antwerpen

Frans Francken II (omgeving van?) 1581-1642

Antwerpse burcht en handjes

herkomst: Begijnhofkerk, St.-Truiden, vzw De Vrienden van het Begijnhof.

Fonds Govaerts

V. KERSTSTALLEN IN DE KERKEN

Tijdens de kerstperiode worden er in de meeste kerken kerststallen geplaatst.

1. De kerststal van gepolychromeerd hout in de O.L.V.-kerk werd aangekocht in 1935. De gipsen polychrome beelden werden vervaardigd door het huis Liegois (Luik): het kind in de kribbe, Maria en Jozef, 3 herders, 3 koningen, os en ezel, 2 schaapjes. Een engel draagt de doxologie of lofprijzing "Gloria in excelsis Deo"

beelden v.h. huis Liègois (Luik)

1935

Hout, gips, polychromie, metaal

2. In de Sint-Gangulfuskerk plaatst men een moderne kerststal.

Jezus, Maria en Jozef.
Hout, textiel, was, kunststof

3. De kerststal van de Salvator Mundi kerk van Melveren is een interessant voorbeeld van een papier-maché- of 'gekouwd papier'-product. Dergelijke beelden werden vervaardigd uit papier, water en lijm. Dit is een zeer oude (+/- 3000 jaar), oorspronkelijke Chinese techniek. Vooral de 18/19de -eeuwse os en ezel zijn nog in goede staat en zijn misschien afkomstig uit het voormalig klooster van Nonnenmielen.

os
Periode: vermoedelijk laat 18de eeuw -
begin 19de eeuw
Papier maché, gepolychromeerd
Herkomst.: Melveren Salvator Mundi .

Ezel
Periode: vermoedelijk laat 18de eeuw -
begin 19de eeuw
Papier maché, gepolychromeerd
Herkomst.: Melveren Salvator Mundi .

VI. FRANCISCUS VAN ASSISI (1181-1226)

Hij wordt wel eens de bedenker van de kerststal genoemd. Volgens zijn biografen drukte Franciscus de wens uit om op een zo realistisch mogelijke wijze de geboorte van Jezus uit te beelden, zodat de mensen konden zien in welke behoeftige omstandigheden Jezus ter wereld is gekomen, liggend in een kribbe op stro, tussen een os en een ezel.

Hij kreeg van de paus toestemming om tijdens de kerstnacht buiten in de natuur eucharistie te vieren. In het stadje Greccio kreeg in een grot onder een stralende sterrenhemel het kerstverhaal gestalte. De acteurs waren levensecht: een pasgeboren baby, een levende os en ezel, levende schapen en de mensen, die van heinde en verre waren toegestroomd. Een schilderij van Giotto in de basiliek van Assisi herinnert aan deze gebeurtenis.

Giotto, S.Francescol celbra il natlae a greccio allestendo il prim presepio
Assis - Basilica di S. Francesco - Chiesa Superiore

VII. HET VERHAAL VAN JEZUS' GEBOORTE IN DE KORAN

Maria onder de palmbomen - tekst Pieter Reesink

Moslims vieren geen kerstfeest evenmin als christenen het Suiker- of Offer- feest. Toch staat het verhaal van Jezus' geboorte in de koran; tweemaal zelfs. Moslims zouden kerst kunnen vieren op z'n Islamitisch: niet met een kerstboom maar met een palmboom. Dit niet omdat er in het Midden-Oosten meer palmbomen dan dennenbomen zijn, maar omdat bij de geboorte van Jezus de palmboom een rol speelt (Koran 19:23-25).

In soera Marjam - hoofdstuk 19 - vinden we in de verzen 2-15 de aankondiging aan Zakaria van Jahja (Johannes), gevolgd in 16-38 door de aankondiging aan Marjam en de geboorte van Isa (Jezus). In hoofdstuk 3 wordt in 33-37 de geboorte van Maria verhaald en hoe zij aan Zakaria wordt toevertrouwd voor de dienst in de Tempel. In 38-41 wordt aan Zakaria een zoon aangekondigd en volgt het teken van zijn stomheid. In de verzen 42-54 gaat het over Maria's uitverkiezing, de aankondiging van Jezus' geboorte door Gods scheppende kracht en de tekenen die hij zal verrichten. Ten slotte zal God hem laten sterven en hem weer opheffen.

De oudste versie

Het geboorteverhaal wordt dus twee keer verteld in de koran. Zeker, het is anders dan in het Evangelie. In de koran wordt het verhaal als bekend verondersteld, dikwijls kort samengevat en geplaatst in een ander perspectief. De oudste versie is die van hoofdstuk 19. Deze dateert uit Mekka tussen 615 en 619. Mohammed werd toen vervolgd vanwege zijn prediking van de Ene God en niet erkend door zijn medeburgers. Hij zocht troost en bemoediging in de profetenverhalen, waarin hij zich herkende. Hij dacht dat het Jezusbeeld dat hij geopenbaard kreeg in overeenstemming was met dat van de christenen. Veel profetenverhalen - alle hoofdfiguren heten profeten - stammen uit deze periode. In hoofdstuk 19 volgen de profeten elkaar op. Zakaria (v. 2-15) en Jezus (v. 16-35) en later Abraham, Mozes en anderen passen in dit rijtje. Deze gezanten worden allen gestuurd als bewijs van Gods barmhartigheid voor de mensen. Zo ook Jezus. Er is op dat moment nog continuïteit met jodendom en christendom.

Koran 19:16-35 vrij vertaald.

En vertel in het boek over Maria. Toen zij van haar familie wegtrok ergens naar het Oosten en zich voor hen verborg, toen zonden Wij Onze geest (Gabiël)

naar haar, die zich aan haar voordeed als een knappe jonge man. Zij zei: 'Ik zoek bij de Barmhartige bescherming tegen jou, als jij God dient.' Hij zei: 'Maar ik ben de gezant van jouw Heer om jou een reine jongen te schenken.' Zij zei: 'Hoe zou ik een kind krijgen, terwijl geen mens mij aangeraakt heeft; en ik ben geen slechte vrouw.' De engel zei: 'Zo is het. Jouw Heer heeft gezegd: 'Het is voor Mij gemakkelijk. Wij doen dit om van hem een teken voor de mensen te maken en uit barmhartigheid. Zo hebben Wij beslist''. Zo werd zij zwanger van hem en trok zich met hem terug naar een afgelegen plaats. Toen dreven de weeën haar naar de stam van een palmboom. Zij zei: 'Ach, was ik maar eerder gestorven en was ik maar volstrekt in vergeetelheid geraakt.' Maar Jezus riep haar van onder haar vandaan: 'Wees niet bedroefd, jouw Heer heeft onder jou een beekje geplaatst. En schud de stam van de palm, dan zal zij verse rijpe dadels op je laten vallen. Eet en drink dan en wees blij en als jij iemand ziet, zeg dan: 'Ik heb aan de Barmhartige de gelofte gedaan niet te spreken en dus zal ik vandaag met geen mens spreken. Toen bracht ze Jezus naar haar familie. Die zei: 'O Maria, jij hebt echt iets onbehoorlijks gedaan. Zuster van Haron, jouw vader was geen slechte man en jouw moeder was geen onkuise vrouw!' Maar Marjam wees naar Jezus. Haar familie zei: 'Hoe kunnen wij spreken met iemand die nog een kind in de wieg is?' Maar Jezus zei: 'Ik ben Gods dienaar; Hij heeft mij het boek gegeven en mij tot profeet gemaakt. En Hij heeft mij gezegend waar ik ook ben en Hij heeft mij de salaas (rituele gebed) en de zakaas (verplichte aalmoes) voorgeschreven - zolang ik leef en ook om goed te zijn voor mijn moeder. Hij heeft mij niet tot een vreselijk gewelddadig iemand gemaakt. De vrede zij met mij op de dag dat ik geboren werd, op de dag dat ik stierf en op de dag dat ik weer tot leven word opgewekt.' Dat is Jezus, de zoon van Maria, het woord van de waarheid waaraan de

Het jongere verhaal

Het tweede verhaal, in hoofdstuk 3, stamt uit de tijd van Medina (622-632) en is dus later geopenbaard. De islam is nu bijna volgroeid als godsdienst en zet zich af tegen jodendom en christendom. Zo komt er een wijziging in het Jezusbeeld van de koran. In de polemieken met de joden dient de Jezusfiguur nu tot versterking van de islamitische boodschap (K.4:157 De joden hebben hem niet gedood; 3:54 Zij maakten plannen en God maakte plannen). Hij wordt ook gebruikt in de polemieken met de christenen K.4:171 en 9:31. Er is geen drie-eenheid en geen zoon van God.

Wonderbaarlijke omstandigheden

Bij Lucas (1:36-37) wordt Elisabeth's vruchtbaarheid een teken dat ook de belofte aan Maria zal uitkomen. In de koran is de wonderbaarlijke voedselverschaffing in de tempel (3:37) aan Maria de reden dat Zakaria vertrouwt dat God zijn bede om een kind zal verhoren (3:38). Bij Lucas wordt de geboorte van Jezus opgeluisterd door engelen en herders. In de koran staat God toe dat Jezus spreekt. Eerst om zijn moeders droefheid weg te nemen (19:26 Wees blij) en daarna om te zorgen dat zij kan drinken uit een beek (19:24) en van rijpe dadels eten (19:25). Dat de dadels rijp zijn, is al een wonder op zich, want vers geplukte dadels zijn nooit meteen eetbaar. Later als Maria bij haar familie is teruggekeerd, verdedigt Jezus haar vanuit de wieg tegen elke blaam om zo haar onschuld te bewijzen.

Woord van God

Jezus is Gods woord, geworpen naar Marijam (4:171), maar niet in de betekenis zoals de christenen die er aan geven bij Johannes 'In het begin was het Woord.' Gabriël legt het aan Maria uit als ze zich verbaast over haar zwangerschap. In koran 3:47 spreekt Maria haar verwondering uit: Zij zei: 'Mijn Heer, hoe zou ik een kind krijgen, terwijl geen mens mij aangeraakt heeft?' Hij zei: 'Zo is het. God schept wat Hij wil. Wanneer Hij iets beslist, dan zegt Hij er slechts tegen: Wees! en het is.' Jezus is in de schoot van Maria gevormd door Gods scheppende woord evenals Hij deed in Genesis met hemel en aarde, het licht (er zij licht en er was licht) en Adam. Vandaar dat één van Jezus' titels is: een woord van God (3:45).

Roeping en eigenschappen

Jezus is dienaar van God (19:30) zoals alle andere profeten. Hij is geen zoon van God (19:35). Dit vers (God is niet zo dat Hij zich een kind neemt) is hier niet rechtstreeks tegen de christenen gericht maar meer een ontkenning van de afgoden in Mekka. Er zijn geen goden naast God, dus ook Jezus niet. Hij heeft van God het Boek gekregen, zoals Mozes vóór hem en Mohammed na hem. Hij is goed voor zijn moeder, zachtmoedig, vredelievend en pleegt geen zinloos geweld. Christenen zouden zeggen Vorst van de Vrede. In koran 3:45 staat dat hij in het tegenwoordige leven en het hiernamaals in hoog aanzien zal staan en behoren zal tot hen die dichtbij God zijn. En in 3:49: Hij zal wonderen verrichten, blindgeborenen en melaatsen genezen en doden levend maken, met Gods toestemming. Hij is dus vroom, een asceet en een wonderdoener. Veel is herkenbaar in de koran in het verhaal van aankondiging en geboorte van zowel Johannes als Jezus: de rol van Gabriël, de verwondering en ontsteltenis van Maria, de wonderbaarlijke bevruchting, de bijzondere omstandigheden bij de geboorte. Het verhaal en de stijl mogen dan anders zijn, de symbolen verschillend (sprekende baby, water uit beek, verse dadels), de uitdrukkingen 'woord van God' en 'Messias' anders geïnterpreteerd, toch blijft staan dat Kerstmis voor moslims begrijpelijker is dan Pasen. Scholen en kerken zouden hierop kunnen inspelen. Zo kan Jezus een 'teken voor de mensen' (K.19:21) zijn

K. Steenbrink *De Jezusverzen in de koran* Uitgeverij Meemema 192 pag. ISBN: 978 90 2114 102 2. Prijs:

VIII. VERDER LEZEN

1. NBV-Studiebijbel: een nieuwe bijbelvertaling met uitleg, achtergronden en illustraties; uitg. Jongblad, Heerenveen.
2. Verschillende bijdragen in het bijbeltijdschrift EZRA, een uitgave van de Vlaamse Bijbelstichting:
 - Hans Ausloos: Waar zijn de os en de ezel gebleven? De kindheidsevangelies in het Oude Testament (jrg.40 - 2009 nr.4)
 - Paul Kevers: Betlehem, geboorteplaats van de Messias (jrg.43 - 2012 nr.16)
 - Hans Debel: De eenvoud van Maria. Het verhaal van Jezus' geboorte volgens Lucas (jrg.46-2015 nr.28)
 - Hans Debel: De fratsen van Jezus. Buitenbijbelse teksten over Jezus' geboorte en kindertijd (jrg.47- 2016 nr.32)
3. Jacobus de Voragine: Legenda Aurea ;uitg.Boom-Amsterdam,2022

Missale Romanum
P.78 "de aanbidding der herders"
1835
Picqué Pinxit
P.J. Hancy Mechlinia
Benoist Sculp

O.L.Vrouwekerk, Sint-Truiden

COLOFON

Een uitgave van v.z.w. Sint-Truidense Schatten (S.T.S.) in kader van het participatieve erfgoedproject Samen rond Kerst van museum DE MINDERE. Met ondersteuning van de stad Sint-Truiden en de Vlaamse Gemeenschap. Meer informatie over Samen rond Kerst: samenrondkerst.org

Tekst: L. Thomas

Foto's: A. Van Oppen / C. Vanlangendonck / P. Vanmarsenille

Copyright en auteursrechten voorbehouden aan v.z.w. S.T.S.

